

УКРАЇНА-АЗЕРБАЙДЖАН: ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ КРАЇН ТА СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО

О. А. Федій

fedy.alexander@gmail.com

кафедра географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава (Україна)

С. Гасанова

samayahasanova1918@gmail.com

Агенція Забезпечення Якості Освіти, Департамент забезпечення якості, Відділ акредитації та ліцензування, м. Баку (Азербайджан)

Україна та Азербайджан опинилися в складному геополітичному становищі після розпаду СРСР на початку 90-х років ХХ ст. Визнання суверенітету країн на світовій арені, подолання політичної й економічної кризи, загрози втрати цілісності території – найголовніші виклики, з якими необхідно було боротися та приймати ефективні рішення керівництву. Тож, для держав було вкрай важливо долати виклики, розвивати відносини та ділитися досвідом.

Під геополітичним становищем держави розуміють її роль і місце в регіональній системі та міжнародного співтовариства загалом [5, с. 15]. Воно визначається політичним, економічним, воєнним, демографічним, інтелектуальним потенціалом держави. На нього впливає географічне положення, зокрема, наявність виходів до моря, розташування відносно стратегічних запасів корисних копалин та інших ресурсів, систем транспортних комунікацій. Вирішальним значенням є включення держави у складну систему міжнародних відносин та міжнародний поділ праці, протяжність кордонів.

Україна та Азербайджан мають багато спільного у проблемах геополітичного становища, особливо гостро постала питання цілісності території та недоторканості кордонів. Азербайджан відчув весь негативний вплив ситуації у проблемі з Нагірним Карабахом наприкінці 80-х років ХХ ст. Анексія Вірменією Нагорного Карабаху ставила під загрозу безпеку Кавказького регіону. З перших років незалежності України виникла проблема стабільних кордонів, через що процеси їхньої делімітації і демаркації проходили повільно без визначення позитивного результату. Гостра активізація проблеми цілісності України постала у 2014 році після анексії росією Криму і частини Донбасу та у 2022 році у зв'язку із повномасштабною агресією росії. Україна із перших днів своєї незалежності не сприймала фактичного статусу Нагірного Карабаху і вважала його територією Азербайджану. Азербайджан у свою чергу не визнав анексію Криму, підтримав територіальну цілісність України в міжнародно визнаних кордонах та засудив повномасштабне вторгнення росії.

Азербайджан визнав незалежність України 6 лютого 1992 року і у цей день дві країни підписали дипломатичні відносини. 5 травня 1996 року у м. Баку було відкрито Посольство України в Азербайджані, а відкриття у Києві

Посольства Азербайджану в Україні відбулося 12 березня 1997 року. За тридцятилітню історію відносин між країнами встановилися тісні стосунки, які набули нового формату на засадах дружби та взаємоповаги. Серед важливих документів, які є невід'ємною складовою нормативно-правової бази двосторонніх відносин, є: Договір про дружбу та співробітництво між Україною та Азербайджаном (09.12.1992 року), Договір про дружбу, співробітництво та партнерство (16.03.2000 року) та Декларація про дружбу та стратегічне партнерство між Україною та Азербайджаном (22.05.2008 року) [4]. Це відкрило широкі можливості партнерства у політичній, торговельно-економічній, транспортній та енергетичній сферах.

З початку отримання незалежності Україна поступово намагалася здійснювати пошук шляхів енергетичної залежності від росії, розширення співпраці між сусідами на регіональному та міжнародному рівнях в рамках різних організацій. Євроінтеграційні процеси стали найголовнішим пріоритетом українського вектору розвитку, особливо після 2014 року, але підтримка партнерських стосунків у інших регіональних організаціях не були тягарем для економіки. Україна та Азербайджан мають не лише двосторонні відносини, але й співпрацюють в рамках регіональної організації ГУАМ. Так, Україна стала ініціатором створення у 1997 році організації за демократію та економічний розвиток ГУАМ (до виходу з організації Узбекистану у 2005 році – ГУУАМ). Назва організації відображає перші літери країн-членів – Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова (рис. 1).

Рис. 1. Країни-члени ГУАМ (розроблено на основі даних [2])

Сама організація створювалася з метою виходу країн-членів з орбіти впливу росії на пострадянському просторі. В рамках ГУАМ важливим суб'єктом азербайджано-українські відносин є енергетичні проекти. Так, в 2011 році з Азербайджану в Україну було імпортовано 1,5 млн. тонн нафти.

Багатостороння дипломатія є важливим засобом підтримання балансу зовнішньої політики держав. Водночас, двосторонні відносини завжди були пріоритетами зовнішньої політики держав, особливо такі, що побудовані на принципі взаємності [4]. Багато хто розглядає цю організацію для переорієнтації України та Азербайджану на європейські ринки, посилення європейського вектору.

ГУАМ розглядається як важливий майданчик для взаємодії між двома державами.

Зацікавленість Азербайджаном, його геополітичним положенням, розвитком економіки, соціальної сфери, культури підтверджується багаточисельними лекціями азербайджанських науковців та посадових осіб для українських студентів закладів вищої освіти. Так, Надзвичайний і Повноважний Посол Азербайджану в Україні Азер Худієв провів відкриту зустріч зі студентами Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, де прочитав лекцію «Роль Азербайджану в забезпеченні регіональної безпеки та співробітництво країн Чорноморського та Каспійського басейнів у межах проєкту «Один пояс, один шлях» [3]. Для студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка старший співробітник Відділу акредитації та ліцензування Агенції Забезпечення Якості Освіти, а в минулому викладачка Азербайджанського державного педагогічного університету, Самая Гасанова прочитала гостьову лекцію «Фізико-географічне та геополітичне положення Азербайджану». Подібні заходи засвідчують, що співробітництво між Україною та Азербайджаном укріплюються і будуть продовжені у багатьох сферах – економічній, соціальній, політичній, військовій, освітній, науковій.

Список використаних джерел

1. Гостьова лекція викладачки Азербайджанського державного педагогічного університету Самаї Гасанової для студентів Полтавського педагогічного. URL : <http://pnpu.edu.ua/news/gostova-lekcziya-vykladachky-azerbajdzhanskogo-derzhavnogo-pedagogichnogo-universytetu-samayi-gasanovoyi-dlya-studentiv-poltavskogo-pedagogichnogo.html>

2. ГУАМ. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%A3%D0%90%D0%9C>

3. Лекція Надзвичайного і Повноважного Посла Азербайджанської Республіки в Україні Азера Худієва. URL : https://international-relations-tourism.karazin.ua/news/1273-Azer_Hudiev

4. Мустафазаде Парвана Тельман. Позиція Азербайджану в Російсько-Українській війні. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6344/13380-1?inline=1>

5. Ситник Г. П. Виклики національній безпеці у контексті формування нового світового порядку: курс лекцій. Київ : ТОВ «САК Лтд», 2023. 103 с.